

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXIV

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2016

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXIV

© 2016 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas,
opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını
kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published
in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by
Matsis Matbaa Hizmetleri
Sefaköy / İstanbul
Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com
Sertifika No: 20706

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXIV

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXIV

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Marion MEYER
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN

MERSİN
2016

İçindekiler / Contents

Fulya Dedeođlu – Ali Ozan <i>What Happened in Inland Southwestern Anatolia before 5500 BC? A Review of the Archaeological Evidence from the Selcen-Örenarası Settlement (MÖ 5500 Öncesinde İç Güneybatı Anadolu'da Ne Oldu?: Selcen-Örenarası Yerleşimi Arkeolojik Kanıtları Üzerinden Bir Değerlendirme)</i>	1
Erim Konakçı <i>A Group of Chalcolithic Pottery Discovered at Asopos Tepesi (Asopos Tepesi'nde Bulunan Bir Grup Kalkolitik Dönem Çanak Çömleđi)</i>	31
Hatice Ergürer <i>Kınık Höyük Demir Çağ Boyalılarında Bezeme Geleneđi (Embellished Ceramic Tradition from Kınık Höyük During the Iron Age)</i>	67
Onur Zunal <i>A Group of Submycenaean - Protogeometric Cups from Klaros (Klaros'dan Bir Grup Submyken-Protogeometrik Fincan)</i>	171
Erkan Alkaç - Gonca Cankardeş-Şenol <i>Amphora Mühürleri Işığında Miletos ve Alexandria Ticari İlişkileri (Commercial Relations of Miletus and Alexandria by means of Amphora Stamps)</i>	191
Banu Özdilek <i>2009-2012 Andriake Kazılarında Ele Geçen Unguentarium, Şişe, Lykion ve Mortar Örnekleri (Uncovered Unguentarium, Bottle, Lykion and Mortar Examples from Andriake Excavations 2009-2012)</i>	217
Tayfun Selçuk <i>Kyme ve Larissa'da Bulunmuş İki Figürlü Mezar Steli (Two Figured Grave Stele from Kyme and Larissa)</i>	267
Murat Çekilmez <i>Tralleis'ten Bir Eros Yontusu (An Eros Statue from Tralleis)</i>	297

Mustafa Koçak <i>Antakya’da “Dansa Davet”?: İki Heykel Başı Üzerine Düşünceler</i> (“Aufforderung zum Tanz”? in Antiocheia: Überlegungen über zwei Statuenköpfe)	323
Mustafa Şahin <i>Değirmenkaya Anıt Mezarı</i> (<i>Das Grabdenkmal in Değirmenkaya</i>)	341
Hakan Mert <i>Priene’deki Gıda Pazarı</i> (<i>Der sog. Lebensmittelmarkt von Priene</i>)	365
Feriştah Soykal-Alanyalı <i>Side Dionysos (?) Tapınağı Işığında Tiyatro ile Çevresinin Kentsel Değişimi</i> <i>ve Dönüşümü</i> (<i>The Urban Change and Transformation of the Theater and its Surroundings</i> <i>in the light of the Side Dionysos (?) Temple</i>)	419
Oğuz Koçyiğit – Çağman Esirgemez <i>Lampsacus’da Geç Antik Bir Kırsal Yerleşim ve Şarap Üretim Atölyesi</i> (<i>A Late Antique Rural Settlement and Wine Production Installation</i> <i>in Lampsacus</i>)	451
Hatice Özyurt-Özcan <i>Marmaris’in İçmeler Mevkiinde Yer Alan Bir Bazilika ve Vaftizhane Üzerine</i> <i>İncelemeler</i> (<i>Studies on a Basilica and Baptistery Located in İçmeler Section</i> <i>of Marmaris</i>)	479
Ayça Tiryaki <i>Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi’nin Geometrik Desenli Taban Mozaikleri</i> (<i>The Mosaic Pavements with Geometric Patterns of the Episcopal</i> <i>Church of Rhodiapolis</i>)	505
Burcu Ceylan <i>Geç Antik Dönem Kentlerinde Gerileme/Devamlılık Modellerine Kanunlar</i> <i>Üzerinden Bir Bakış</i> (<i>A Re-Evaluation of Decline/Continuity Theories, Based on the</i> <i>Late Antique Laws</i>)	535
Zeliha Demirel-Gökalp <i>Bizans Bronz Konkav (İçbükey) Sikkeleri ve Kütahya Müzesi’ndeki Define</i> (<i>Byzantine Bronze Concave Coins and a Hoard in Kütahya Museum</i>)	555

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

- d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrelemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.
6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);

* If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an auther that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

MARMARIS'İN İÇMELER MEVKİİNDE YER ALAN BİR BAZİLİKA VE VAFTİZHANE ÜZERİNE İNCELEMELER

Hatice ÖZYURT-ÖZCAN*

ABSTRACT

Studies on a Basilica and Baptistry Located in İçmeler Section of Marmaris

Remains located at the garden of the Martı Resort Otel in the town of İçmeler, within the district of Marmaris / Muğla consists of a basilical church, a baptistry structure and architectural plastic artifacts spread around them.

The first stage of the two-staged church has a basilical plan. The wall marks indicate that the middle nave of the basilical structure was turned into a single-nave structure in the Mid-Byzantine period. In addition, a tomb structure was included inside the north nave of the basilica at the same time. There is a tetraconch-planned baptistry constructed as inbuilt in the narthex on the west part of the basilical structure. The baptistry is thought to be constructed after the basilica-planned church. Architectural plastic artifacts, dated back to Early and Mid-Byzantine periods, are scattered inside the structure remains. Current remains indicate a long-termed use for many centuries beginning from the mid-5th century until the first half of 13th century.

Keywords: Baptistry, Tetrakonkhos, Basilica, Marmaris, Caria.

ÖZET

Muğla'nın Marmaris İlçesine bağlı İçmeler beldesindeki Martı Resort Otel'in bahçesinde bulunan kalıntıları bazilikal planlı bir kilise ve vaftizhane yapısı ile etrafa dağılmış mimari plastik eserler oluşturmaktadır.

İki evreli olduğu anlaşılan kilisenin birinci evresi bazilikal planlı kilisedir. Orta Bizans dönemi içinde bazilikal yapının orta nefinin tek nefli bir yapıya dönüştürüldüğü mevcut duvar izlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca yine bu dönemde bazilikanın

* Yrd. Doç. Dr. Hatice Özyurt-Özcan, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Merkez/Muğla. E-posta: ozyurthatice@mu.edu.tr

kuzey nefi içine bir de mezar yapısı eklenmiştir. Bazilikal yapının batısında narteks ile kaynaşık olarak yapılmış tetrakonkhos planlı bir vaftizhane yer almaktadır. Vaftizhanenin bazilikal planlı kiliseden sonra inşa edildiği düşünülmektedir. Yapı kalıntılarının içinde erken ve orta Bizans dönemlerine tarihlenen mimari plastik eserler dağınık olarak bulunmaktadır. Mevcut kalıntılar 5. yüzyılın ortalarından 13. yüzyılın ilk yarısına kadarki geniş bir dönem içinde uzun soluklu kullanıma işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vaftizhane, Tetrakonkhos, Bazilika, Marmaris, Karia.

Muğla'nın kuzeybatısında bulunan Marmaris ilçesini, doğuda Balan Dağı ve Kara Dağ, batıda Reşadiye Yarım Adası ve Kerme Körfezi, kuzeyde Ula, güneyde ise Akdeniz çevrelemektedir.

Günümüz Muğla İlinin önemli bir bölümü Antik dönem Karia'sının sınırlarını oluşturmaktadır. Lykia, Pamphylia ve Isauria'nın bir kısmının da dâhil olduğu Kibyraiton deniz temasının içinde yer alan¹ Karia bölgesinin Bizans tarihinde askeri ve siyasi anlamda nasıl bir varlık gösterdiği konusunda tarihi kaynaklar oldukça yetersiz olmakla birlikte piskoposluk listeleri, bölgede Hıristiyanlığın ortaya çıkışını 4. yüzyılın sonlarından itibaren başladığına ve kesintilerle 13. yüzyılın sonuna kadar devam ettiğine işaret etmektedir². Antik çağdaki adı Physkos olan³ bugünkü Marmaris ilçesi MÖ 350'de Karia'nın Rodos ve Ege Adaları'na açılan önemli bir liman yerleşimi olarak kurulmuştur.

Hellenistik dönemde MÖ 3. ve 2. yüzyıllarda Rodos Periası'na dâhil olan kent, MÖ 129'da diğer Karia kentleri gibi Roma'nın Asia eyaletlerinin bir parçası olmuştur⁴. MS 4. yüzyıldan itibaren Hıristiyan Roma'nın idaresine giren Physkos, 670 yılındaki Arap akınları sırasında zarar görmüştür. 1286'dan sonra Türklerin eline geçtiğinde *Mermeris* olarak adlandırılmıştır⁵.

¹ Ostrogorsky 1981, Har. III.

² Serin 2005a, 56-57; Serin 2013, 192. Iasos, Knidos, Kaunos gibi bazı kentler piskoposluk listelerinde yer almıştır. Iasos için bk. Schwartz 1927, I, 1,2; 5; 1,7, 86; II, 3,2, 36G; Mansi 1901-1927, XII, 1106, XIII, 393. Knidos için bk. Darrouzes 1981, 210.

³ Bean 2000, 164; Umar 1999, 187-192.

⁴ Diehl – Cousin 1886, 423-428; Robert 1937, 487, no. 8-9; Fraser – Bean 1954, 72, 99; Anabolu 1965, 245, 246; Bean 2000, 159-171.

⁵ Eroğlu 1939, 85-87; Vryonis 1971.

Çalışmaya konu olan kalıntılar Marmaris'in 8 km. batısında, İçmeler beldesine girişte, yolun deniz tarafında yer alan Martı Resort Otelin bahçesinde (fig. 1) ⁶.

Otel bahçesindeki kalıntıları bazilikal planlı kilise, vaftizhane, bir mezar ve etrafa dağılmış mimari plastik eserler oluşturmaktadır.

Kilise

Doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş, batısında bir vaftizhane bulunan üç nefli ve tek apsisli kilise nartekse kadar, 21.65 m uzunluğunda ve 17.48 m. genişliğindedir (fig. 2).

Kuzey cephe duvarı yürüme zemininde günümüze ulaşan yapının, güney duvarı kısmen korunmuştur. Kalıntıların batısında, vaftizhane ile kilise arasında yapı genişliğince uzanmayan bir narteks yer alır. Narteksin bir bölümü ayakta kalmış kuzey duvarı, yan nefe açılan kapı hizasından başlamakta ve vaftizhanenin narteks içine dahil edilmiş batı yarım dairesinin başlangıç noktasında sonlanmaktadır. Narteksten kiliseye geçiş, orta ve yan neflere açılan birer kapı ile sağlanmıştır⁷ (fig. 2).

Stylobat dizileriyle yan neflerden ayrılan orta nefin⁸ doğusunda orta kısmı yıkık, içten ve dıştan yarım daire formlu bir apsis⁹ yer alır. Apsis yarım yuvarlağı içinde synthronona ait kalıntılar görülmektedir. Orta nefin kuzey ve güney doğusunda yan neflere geçişi sağlayan 90 cm. genişliğinde birer açıklık bulunmaktadır. Kuzey nefi ayıran iki stylobat *in situ* olarak korunurken, güney nefin stylobat dizileri üzerinde bir cephe duvarı yükselmektedir. Orta nefin narteksten itibaren 3.15 m. doğusunda, apsisle paralel uzanmış nefi enlemesine ikiye ayıran bir duvar parçası, kuzey ve güneydeki stylobatların arasını kapatmaktadır (fig. 3).

Narteksten açılan kapılarla girişi sağlanan kuzey ve güney neflerin¹⁰ doğu bölümleri orijinal değildir. Günümüzde yapılan düzenlemeler bu kısımların geçmiş dönemlerdeki durumlarının bir kazı yapılmadan anlaşılmasını güçleştirmektedir.

⁶ Yapı kalıntıları Muğla Koruma Kurulu tarafından tescillenmiştir.

⁷ Orta nefe açılan kapının genişlik: 1.50 m., kuzey kapı genişlik: 1.37, güney kapı genişlik: 1.46 m.'dir.

⁸ Orta nefin apsis başlangıcına kadarki uzunluk: 11.55 m., genişlik: 6.52 m.'dir.

⁹ Apsis, genişlik: 6.30, derinlik: 3.80 m., kalınlık: 0.85 m., korunan yükseklik: 2.70 m.'dir.

¹⁰ Güney nef genişlik: 4.30 m., kuzey nef genişlik: 4.98 m.'dir.

Vaftizhane

8.75x7.45 m. boyutlarındaki vaftizhaneye, narteksten açılan bir kapıdan girilmektedir (fig. 2). Vaftizhaneye girişi¹¹ sağlayan iki duvar kalıntısı arasında, köşelerinde yuvarlak menteşe yuvaları olan bir kapı eşiği *in situ* olarak korunmuştur (fig. 7). Vaftizhane, ortada oluşan kare alanın dört yarım daireyle¹² çevrildiği bir plan düzenlemesine sahiptir. Bu yarım dairelerden doğudakinin tamamı narteksin içinde yer almaktadır.

Vaftizhanenin giriş kapısından 2.87 m. uzağına, bir vaftiz teknesi yerleştirilmiştir (fig.7, 9). Vaftiz teknesi girişi sağlayan merdivenlerin alt basamakları, yan kısımları ve orta tabanı *in situ* durumundadır (fig.9).

Mezar yapısı

Kuzeybatı cephe duvarından nefin içine doğru uzatılmış bir duvar parçasına¹³ bitişik, girişten 3. 30 m. uzaklıkta, 1.45m. uzunluğunda ve 80 cm. genişliğinde dikdörtgen formlu bir mezar¹⁴ yer almaktadır. Mezarın iç kısmına kireç taşından bir lahit yapılmıştır (fig. 2, 10).

Malzeme ve Teknik

Kilise’de kullanılan malzeme ağırlıklı moloz taş, yer yer devşirme bloklar ve aralarda tuğladır. Kapı ve duvar köşelerinde, kuzey-güney nefleri ayıran stylobat dizilerinde ve güney stylobat üzerinde yükselen duvarın alt sıralarında devşirme blok taşlar kullanılmıştır. Kilisenin dış duvarları ve apsiste moloz taş yer yer de tuğla dizilerine rastlanırken, güney stylobat üzerinde yükselen duvarda oldukça yoğun tuğla kullanımı görülür. Kimi bölümlerde taşların etrafı tuğlalarla çevrelenmiştir (fig. 5). Aynı yoğunlukta tuğla kullanımına yapının mezar olarak düzenlenmiş mekânında da rastlanr (fig. 10). Kilise’nin bitişiğindeki vaftizhane yapısının malzemesini ise moloz taşlar oluşturmaktadır (fig. 7). Kilise naosu toprak dolgulu olmasına karşın, narteks ve vaftizhanenin taş döşeli tabanı açıktadır (fig. 7, 9).

¹¹ Kapı açıklık: 1.53 m.’dir.

¹² Yarım dairelerin çapı: 3.65, derinlik: 1. 80 m.’dir.

¹³ Duvar, uzunluk: 3.10 m., kalınlık: 1.18 m.

¹⁴ Mezar uzunluk: 1.45 m., genişlik: 80 cm.

Mimari Plastik Eserler

Kilise alanı içinde mermerden yapılmış birçok mimari plastik esere rastlanmıştır (fig. 3). Bunların bir kısmını yapının statığına yönelik sütun, sütun başlığı ve kaideler oluştururken bir kısmını da, litürjik işlevliler meydana getirmektedir.

Alanda 4'ü impost 5 sütun başlığı tespit edilmiştir. Apsis önünde sergilenen tamamı korunmuş 1 nolu başlığın¹⁵ dıştan kalın bir silme ile çevrelenmiş dört yüzü de bezelidir (fig. 11). Başlığın iki yüzünde kabartma tekniğinde yapılmış haç, diğer iki yüzde ise yaprak motifine yer verilmiştir. Orta nef ve narteks duvarında olmak üzere alanda iki örneği bulunan 2 nolu başlıkların¹⁶ ön yüzlerine, uçları damla şeklinde bezenmiş birer Latin haç kabartması yerleştirilmiştir (fig. 12). Narteks alanında yarısı toprağın içinde olan 3 nolu başlığın¹⁷ dar yüzünde diğer örneklerde olduğu gibi bir haç tasviri bulunur. Orta nefteki 4 nolu çiftte başlığın¹⁸ iki tarafına kazıma tekniğiyle diğerlerinde de olduğu gibi bezeme olarak haç yapılmıştır (fig. 14).

Güneydeki stylobat dizileri üzerinde bir sütun kaidesi¹⁹ yer alır (fig.15). Attika tipinin birinci grubuna giren kaide, plintus, torus ve trokilustan oluşmaktadır. Kilisenin naos ve narteks bölümünde biri sağlam olarak günümüze ulaşmış iki çiftte sütun tespit edilmiştir (fig.16)²⁰.

Mimari plastiğin ikinci grubunu oluşturan litürjik işlevli eserler arasında 6 levha parçası, 2 templon payesi ile sütunce parçaları yer alır.

Apsis'de sergilenen yuvarlak gövdeli 3 parça sütunceden birinin yüzeyinde, kabartma olarak yapılmış haç tasviri bulunmaktadır (fig. 17)²¹. Yapının narteksindeki soffit bezemeli 2 templon payesinden²² biri sağlamdır (fig. 18).

¹⁵ Kenar uzunlukları: 60x48 cm., yükseklik: 53 cm.

¹⁶ 2 Nolu başlığın kenar uzunlukları: 60x48 cm., yükseklik: 53 cm.; 3 Nolu başlığın kenar uzunlukları: 60x48 cm., yükseklik: 53 cm.

¹⁷ Kenar uzunluk: 35 cm.

¹⁸ Kenar uzunlukları: 60x30 cm.

¹⁹ Çap: 44 cm.

²⁰ 1 Nolu sütun; uzunluk: 1 m., çap: 28 cm., 2 nolu sütun; korunan uzunluk: 25 cm., çap: 26 cm.

²¹ Üç parçanın da çapı: 18 cm., korunan uzunlukları: 13, 15 ve 40 cm.'dir.

²² 1 Nolu paye; Uzunluk: 56 cm., genişlik: 32 cm., 2 nolu paye parçası; Korunan uzunluk: 35 cm., genişlik: 32 cm.

Yapıda dağınık vaziyette 6 levha parçasına rastlanmıştır. Dikdörtgen formlu, ortadan kırık 1 nolu levhanın²³ etrafı düz bir şeritle çevrilidir. Bu şeridin içine İsa'nın kristogramı ile bezenmiş bir madalyon, iki yandaki tavus kuşlarının ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Sırtları dönük olan tavusların başları birbirine bakmaktadır. Tavuslar ile madalyon arasında kazıma tekniğinden oluşan bitkisel motifler bulunur (fig. 19). 2 Nolu levha parçasında²⁴ ise geometrik formlu bezemeler kabartma olarak yapılmıştır. Bir dış çerçeve ile sınırlanan levha yüzeyine, iç içe silmelerden meydana gelen, dıştan içe doğru küçülen dörtgenler yerleştirilmiştir. Merkezdeki dörtgenin ortasını dilimli bir rozet motifi bezerken, dış çerçeve ile arasında kalan boşluğu üçgen formlar süslemektedir (fig. 20). Benzer düzenleme 3 ve 4 nolu levha parçalarında²⁵ da görülür (fig. 21,22). İnce silmelerle sınırlanan 5 nolu levha parçasının²⁶ orta bölümünü bir globus üzerinde yükselen Latin haçı kabartması doldurmaktadır. Haçın dar kollarından aşağıya alfa ve omega harfleri sarkıtılmıştır (fig. 23). 6 Nolu levhanın²⁷ üst bölümünün orta kısmında, damla motifli uçları yelpaze şeklinde genişleyen bir Latin haçı kabartması, sütunlara oturan kemer içine yerleştirilmiştir. Kabartma tekniği ile yapılmış, tek sıra silmeden oluşan üçgenler ise levhanın alt köşelerini bezemektedir (fig. 24).

Değerlendirme ve Sonuç

İçmeler'deki yapı kalıntılarında üç farklı yapım evresine işaret eden izler görülmektedir. İlk evreyi bazilikal planlı kilise oluşturmaktadır.

Bazilikal plan, 5-6. yüzyıl boyunca Hıristiyanlığın yayıldığı her bölgede²⁸ olduğu gibi kıyı Karia'da da uygulanmış²⁹ en yaygın kilise plan şeması olmuştur. Bu plandaki yapıların ayırt edici özelliğini apsis düzenlemelerindeki farklılıklar oluşturmaktadır. İçmeler Bazilikası'nın,

²³ Uzunluk: 66 cm., genişlik: 93 cm.

²⁴ Genişlik: 77 cm., korunan uzunluk: 43 cm.

²⁵ 3 Nolu levha; korunan uzunluk: 58 cm., genişlik: 47 cm., 4 nolu levha; korunan uzunluk: 45 cm., genişlik: 42 cm.

²⁶ Korunan uzunluk: 47 cm., genişlik: 58 cm.

²⁷ Korunan uzunluk: 68 cm., genişlik: 30 cm.

²⁸ Krautheimer 1975, 99-136; Eyice 1980, 144-166; Westphalen 2000, 275-280; Müller-Wiener 2001, 147; Mango 2006, 50 vd.

²⁹ Bölgede bulunan çok sayıdaki örnekten bazıları için bk. Zäh 2003, FPL. 2.0; Ruggieri 2003, 2005; Serin 2005a, 56-73; Diler – Özcan 2012, 453-492; Özet 2008, 9-42; Özgümmüş 1992, 2-17; Özcan 2013, 113-137.

içten ve dıştan yarım daire formlu tek apsisi, Sedir Adası'ndaki Büyük Bazilika'ya, Knidos'daki Batı Limanı E Kilisesi'ne ve Akyaka'daki Çatalçam Bazilikası'na benzemektedir³⁰. Kısa tutulmuş nefleriyle kilise, Sedir Adasındaki Mozaikli Bazilika'yı ve İstanbul'daki Studios Bazilikası'nı³¹ hatırlatmaktadır.

Erken Hıristiyanlık dönemi bazilikaları incelendiğinde birçoğunun etrafında ya da bitişiğinde sarnıç, mezar ya da vaftizhaneden oluşan mekânlar bulunmaktadır. Bir kısmı yapı ile birlikte planlanan bu mekânların bir kısmı ise sonraki bir dönemde eklenmektedir³².

İçmeler Bazilikasının da batısında sonradan yapıldığı düşünülen, narteks ile kaynaşık bir vaftizhane yer almaktadır.

Erken Hıristiyanlık döneminin kiliselerden sonraki önemli dini yapısını oluşturan vaftizhaneler genellikle bazilikaların farklı noktalarına bitişik ya da yakınlarına inşa edilmiş farklı plan şemalarına sahip yapılardır³³.

İçmeler vaftizhanesi, kilisenin batısında ve orta eksenini üzerinde, narteks ile bağlantılı olarak tasarlanmıştır. Bölgede benzer düzenleme Bodrum Kissebüğü'ndeki Ala Kilise'nin vaftizhanesinde de görülmektedir³⁴. Ancak İçmeler'in Kissebüğü'nden farkı, vaftizhanenin aynı zamanda giriş kapısının da bulunduğu doğu konkhosunun tamamen narteks içine yerleştirilmiş olması ve narteksin batı cephesini vaftizhanenin oluşturmasıdır. Bu düzenlemede yapı genişliğince uzanmayan narteksin kuzey duvarı, doğu konkhosun başlangıç noktasına birleşmektedir. Narteks'teki bu plansal bozulmaların yanı sıra kilise ile vaftizhane arasındaki malzeme farkı,

³⁰ Büyük Bazilika için bk. Ruggieri 2003, 254-255; Diler – Özcan 2012, 484, fig. 2. Knidos için bk. Özgümiş 1992,5, Pl. 2. Akyaka Çatalçam Bazilikası için bk. Özcan 2013, fig. 2-3.

³¹ Mozaikli Bazilika için bk. Diler – Özcan 2012, 487, fig. 8. Studios Bazilikası için bk. Mango 2006, 54, fig. 45.

³² Bölgede Sedir Adasındaki Büyük Bazilika'nın bitişiğinde bir sarnıç yer almaktadır. Bk. Diler – Özcan 2012, fig. 2. Kissebüğü'ndeki 1 Numaralı Bazilika bir vaftizhane ile birlikte tasarlanırken, 2 Numaralı Bazilika'nın bitişiğinde bir martyion bulunmaktadır. Bk. Ruggieri 2003, 174-180, Pl. 23-24. Gemiler ve Karacaören Adasındaki Bazilikaların bitişiklerine sarnıç ve vaftizhane yapıları inşa edilmiştir. Bk. Masuda 1995, fig. 3, 5, 6, 7, 9, 11, 12.

³³ Vaftizhaneler genel olarak haç, dikkörtgen, oktagon, kare ve trikonkhos ya da tetrakonkhos plan tiplerinin esas alındığı merkezi düzenlemeli, kubbeli ya da tonoz örtülü yapılardır. Bu plan tiplerindeki vaftizhaneler için bk. Ristow 1998, Taf. 1.b.; Stanzl 1979, 14, Taf. I,1; Khatchatrian 1962; Delvoye 1966, 475 vd.

³⁴ Ruggieri 2003, 162, Pl. 23. Anadolu dışından bir örnek Mısır'daki Abu Mina, St. Menas için bk. Krautheimer 1975, 111, fig. 64; Ristow 1998, Taf. 3-5.

vaftizhanenin kiliseden sonraki ikinci yapım evresinde eklendiğine işaret etmektedir.

Büyük bir bölümü sağlam durumda olan İçmeler Vaftizhanesi tetrakonkos³⁵ planlıdır. En erken örneklerine mezar yapılarında³⁶ ve sivil mimaride³⁷ rastlanan bu plan tipi erken dönemlerde vaftizhanelerde, sonrasında ise kiliselerde³⁸, uygulanmıştır. Anadolu’da özellikle Lykia bölgesindeki vaftizhanelerde yaygın olarak görülen tetrakonkos/ trikonkos plan şemasının³⁹, kıyı Karia’da bugün için bilinen iki örneği bulunmaktadır. Bunlar İçmeler ve Kissebükü’ndeki vaftizhanelerdir. Bu yapılarda tetrakonkos planının iki farklı düzenlemesi ile karşılaşılmıştır. İçmeler’de serbest olan konkhoslar⁴⁰, Kissebükü’nde kare bir çerçeve içine alınmış ve dıştan bir ambulatoriumla çevrilmiştir⁴¹.

Vaftizhanelerin planları gibi tekneleri de farklı formlar göstermektedir⁴². İçmeler vaftizhanesinin orta kısmında yer alan, dört tarafında merdivenler bulunan yürüme zeminindeki tekne haç formudur. Bölgede haç formlu diğer örnekler, Bodrum Torba ve Kissebükü Ala Kilise’nin vaftizhaneleri ile Fethiye’deki Gemiler ve Karacaören⁴³ vaftizhanelerinde bulunmaktadır.

³⁵ Plan tipi için bk. Deichmann 1954, 944. Bu planı serbest ve kapalı olarak temelde iki gruba ayırmak mümkündür. Bk. Stollmayer 1999, 116 vd.; Stepan 1995.

³⁶ Sardis’teki Antonia Claudia Sabina mezar yapısı bunlardan biridir. Bk. Butler 1913, 477.

³⁷ Bizans saray mimarisinde ve piskoposluk yapılarında uygulanmış bu planın Anadolu’daki örneklerinden biri Side’deki piskoposluk sarayında bulunmaktadır. Bk. Mansel 1978, 269, res. 299.

³⁸ Bu plan tipinin kilise mimarisinde ilk olarak bazilikal planlı kiliselerin doğu, kuzey ve güney cephelerinin yonca formunda düzenlenmesi ile başlayan gelişimi için bk. Krautheimer 1975, 279, res. 227. 7. yüzyıldan itibaren Ermeni mimarisinde doğrudan kilise planına dönüşmüştür. Bk. Thierry 1989, 587-588, 594. Orta Bizans döneminde Yunanistan, Balkanlar ve Anadolu’da kilise mimarisinde yaygın olarak kullanılmıştır. Bk. Krautheimer 1975, 431-446; Harrison 1963, 47-151.

³⁹ Niewöhner 2005/6, Abb. 14, 19, 21; Severin – Grossmann 2003, Abb. 2, 35.

⁴⁰ Makedonya’daki Stobi Piskoposluk Kilisesi’nin kuzeybatısında yer alan vaftizhane benzer bir düzenleme göstermektedir. Bk. Ristow 1998, 213-214, Taf. 13.b.

⁴¹ Ruggieri 2003, 174-180, Pl. 23-24. Likya bölgesindeki Xanthos Bazilikası’nın kuzeydoğusunda yer alan vaftizhanesi de tetrakonkos olarak düzenlenmesine karşın plan, kare bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Bk. Raynaud 2008, 152, Pl. 176-177.

⁴² Çoğunlukla haç biçimli olan bu birimlerin, trikonkos ya da tetrakonkos az da olsa oktagon formu örnekleri de bulunmaktadır. Bk. Ristow 1998, 27 vd., 249, K. nr. 680; 246 K. Nr. 666; 244, K. Nr. 654; Diler – Özcan 2012, 489, fig. 15; Hill 1996, 326, fig. 25.9; Ristow 1998.

⁴³ Nakajima 1995, 93-103, Pl. III.1, III.2; Masuda 1995, fig. 4.

Bizans'ın erken dönemlerinden itibaren değişik sebeplerle kullanımdan çıkan ancak bulunduğu yer bakımından önemini koruyan kiliselerin, sonraki dönemlerde birtakım düzenlemelerle yeniden işlev kazandırılarak uzun soluklu kullanımlar gösterdiği bilinmektedir⁴⁴.

Benzer bir uygulama İçmeler Bazilikasında da karşımıza çıkmaktadır. Bazilika'nın güney stylobatları üzerinde, bir bölümü korunmuş bir cephe duvarı yükselmektedir. Ayrıca kuzey ve güneydeki stylobatların arasında orta nefli ortadan bölen bir başka duvar kalıntısı daha yer alır. Güneydekine benzer bir duvarın kuzey stylobatlar üzerinde de yükseldiği düşünüldüğünde orta nefin ortasında apsisi de içine alacak şekilde 6.25 m. genişliğinde ve 9.15 m. uzunluğunda dikdörtgen formlu, tek nefli ve apsizli bir mekân meydana gelmektedir. Duvar dokusu ve düzenlenişi bakımından Orta Bizans döneminde yapıldığı anlaşılan tek nefli yapı, vaftizhaneden sonraki üçüncü yapım evresini oluşturmakta ve bazilikal yapının ikinci kullanımına işaret etmektedir. Bölgede bu uygulamanın diğer örneklerine Bodrum'daki Iasos antik kentinde bulunan Agora ve Akropol Bazilikalarında rastlanmıştır⁴⁵. İçmelerde olduğu gibi bu bazilikal planlı kiliselerin de orta neflerine daha sonraki dönemlerde farklı plan şemalarında, daha küçük boyutlu kiliseler inşa edilmiştir.

İçmeler Bazilikası'nın ikinci kullanımında küçülerek orta nefle sınırlı kalan yapısı, yan neflerin farklı işlevler için yeniden düzenlenmesine imkan sağlamıştır. Bu amaçla kuzey cephe duvarından nefin içine doğru bir duvar parçası uzatılarak yeni bir düzenleme için nef küçültülmüştür. Ancak alan yüzeyinde bu duvara dayandırılmış mezar dışında farklı kullanıma yönelik bir ize rastlanmamakla birlikte bunun tespiti ancak bir kazı ile mümkündür.

Kuzey beden duvarından nefin içine doğru uzatılan duvara yaslandırılan mezar, bir lahit formu sergilemektedir⁴⁶.

⁴⁴ Tapınaktan bazilikaya sonrasında tekrar küçük bir bazilikal yapıya dönüşen Arykanda Bazilikası bunlardan biridir. Bk. Bayburtluoğlu 1983, 178-179, 429. Efes'teki Meryem Ana Bazilikası 6. yüzyıldan- 10. yüzyıla kadar küçülerek devam eden bir kullanım göstermektedir. Bk. Reisch 1932; Zimmermann 2011,131-132, Pl. 6. Side Antik kentindeki Mabdeler (Tapınaklar) Bazilikası'nın orta nefine yapılmış kilise de benzer uygulamanın önemli örneklerindedir. Bk. Mansel 1978, 265, res. 284, 296-297.

⁴⁵ Serin 2005a, 59-60.

⁴⁶ Yunanistan'da Maroneia'daki bir Bazilika'da, yapının orta Bizans döneminde yeniden düzenlenmesi sonucu yan neflerden birinin mezar şapeline dönüştürülmesi ve nefi bölen duvara

Bölgede Bizans'ın erken ve orta dönemlerine ait farklı biçimlerde yapılmış mezarlar bulunmaktadır⁴⁷. Bunların en yaygın tipini, toprak içine kenarları taş döşenerek oluşturulan üzeri blok taşlarla ya da tuğlalarla kapatılmış dikdörtgen formlu çukur mezarlar oluşturmaktadır⁴⁸. İçmelerdeki mezar yapısı toprak üzerine yapılmış düzenlemesi ile bu örneklerden ayrılmaktadır.

İçmeler Kilisesi'ne ait mimari plastik eserler, form ve bezeme özellikleri bakımından başta Karia olmak üzere benzerlerine birçok bölgede rastladığımız 6. yüzyıllara tarihlenen yaygın örneklerdendir.

Ortaları haç ve yaprak motifleri ile bezeli, kabartmalı düz silmelerle çerçevelenmiş 1 nolu impost başlık yaygın olarak 6 yüzyılda kullanılmıştır⁴⁹. Dar ön yüzünde bir haç motifi bulunan 3 nolu başlığın, 5-6. yüzyılın en yaygın başlık formlarından biri olan ionik kısımları kırılmış bir ion-impost olduğu düşünülmektedir⁵⁰. Ön yüzünde kabartma olarak yapılmış uçları damla bezemeli birer haç motifi bulunan 2 nolu impost, 6. yüzyılın yaygın kullanımlı diğer başlık tipini oluşturmaktadır⁵¹.

Başlıklar gibi, yapıda kullanılan Attika I tipindeki sütun kaidesi de geç antik dönemin sıkça uygulanan formlarındandır⁵².

Yapının soffit bezemeli templon payeleri, Erken Bizans'ta en yaygın kullanımı olan litürjik elemanlardan biridir. Bu tipteki payelerin bölgede birçok örneği bulunmaktadır⁵³. Tamamı korunmuş 1 nolu levhada

dayandırılmış bir mezar yapısı ile İçmeler Bazilikası'na benzeyen bir düzenlemeye rastlanmıştır. Bk. Δεμερτζη 2008, 64, 67, 72.

47 Özcan 2012b, 590; Nakatani 2010, 141-143, fig. 179-186.

48 Nakatani 2010, 141-142, fig. 179.

49 Bölgede benzer tek örneğine Marmaris Arkeoloji Müzesinde ratlanmıştır. İstanbul Ayasofya Müzesinde bulunan örnekleri için bk. Zollt 1994, 103, Taf. 36.261; Barsanti – Guiglia 2010, 93, 95, fig. 99-100. Bithynia örnekleri için bk. Ötüken 1996, 210, 219, Taf. 39.4; 41.1.

50 Bu tipin ilk olarak, V. yüzyıl başında Yunanistan'da ortaya çıktığı bilinmektedir. Yalçın 2008, 301. Yunanistandaki gelişimi için Bk. Vemi 1989. Anadolu ve İstanbul'daki örneklerinden bazıları için bk. Yalçın 2008, 301, res. 3; Barsanti – Guiglia 2010, 87-88, fig. 86-87; Zollt 1994, Taf. 17-23 vd; Kautzsch 1936, Taf. 35-36; Pillinger – Kresten 1999, 35-40; Parman 2002, res. 164, 174-176; Ötüken 1996, Taf. 37; Yalçın 1996, fig.7; Serin 2004, fig. 37-40.

51 Bölgedeki örnekleri için bk. Özcan 2010, res. 1, 2. Ruggieri 2003, foto AA26, AA, 29, AA, 24. Diğer örnekler için bk. Vemi 1989, Pl. 2,6; 3,9 vd; Ötüken 1996, Taf. 42, fig. 3-4; Tezcan 1989, res. 447.

52 Ötüken 1996, 152-160, Taf. 24, 26; Ruggieri 2003, 284, AA33.

53 Sedir Adası Büyük Bazilikası'nın kalıntıları arasındaki payeler için bk. Diler – Özcan 2012, 485, fig. 3a; Marmaris Arkeoloji Müzesindekiler için bk. Özcan 2010, res. 14; Gemiler Adasındaki

karşılıklı tavus kuşları işlenmiştir. Geçmiş kültürlerden itibaren ruhun ölümsüzlüğünü simgeleyen tavus kuşu⁵⁴, Erken Hıristiyanlık ve Orta Bizans döneminde anlamı değişmeden tasvir edilmeye devam eden sembolik figürlerdendir⁵⁵. Genellikle karşılıklı olarak yerleştirilen tavus kuşları, ortalarında yer alan bir sembole yönelik olarak tasvir edilmektedir. Bu sembol çoğu düzenlemede bir haç, kantharos, hayat ağacı ya da kristogram olmaktadır⁵⁶. 1 Nolu levhada gövdeleri dışa dönük başları birbirine ya da ortalarındaki simgeye uzanmış olarak tasvir edilmiş tavusların, Milas ve Bodrum Arkeoloji Müzelerinde benzerleri bulunmaktadır⁵⁷.

Levhadaki tavusların orta kısmındaki madalyona İsa adı ile oluşan bir kristogram kazınmıştır⁵⁸. Bezeme motifi olarak Kristogram bazı örneklerde tek başına da kullanılmaktadır⁵⁹.

2 Nolu levhayı bezeyen globus üzerinde yükselen Latin haçı tasvirinin benzerleri Gemiler Adası'ndaki III Nolu Bazilika'nın ambonuna ait levhalarda bulunmaktadır⁶⁰. Aynı levhada, haçın dar kollarının iki yanına, alfa ve omega harfleri yerleştirilmiştir⁶¹.

III Nolu Bazilika'daki örnekler için bk. Asano 2010, fig. 39. Diğer bölgelerde bulunan çok sayıda örnekten bazıları için bk. Tezcan 1989; 45, 65 vd.; Ötüken 1996, Taf. 3, 3- 5; Doğan 2004, 74, res. 8; Niewöhner 2007, Taf. 27; Ivison 2008, 509, fig. 16ç.

- ⁵⁴ Tavus kuşu, antik çağda eti geç çürüdüğünden ölümsüzlüğü simgelemiştir. Bk. Lurker 1985, 524-525.
- ⁵⁵ Parman 1993, 87-89.
- ⁵⁶ Özcan 2011a, 416, fig. 10, 12; Parman 1993, Lev. I, çiz. 1, Lev. V, çiz.1, Lev.VI, 2; Parman 2002, foto. 131, lev. 102; Milanova 2008, 177, fig. 6.
- ⁵⁷ Özcan 2011b, fig. 9-11. Diğer örnekleri için bk. Ulbert 1969/70, 351, Taf. 74,2, no. 42; Beckwith 1979, 123, fig. 99-100; Grabar 1976, Pl. LIII, CXXX.
- ⁵⁸ Christos adının Chi(X) ve Rho(P) harflerinin birleşmesinden meydana gelen bu kristogram aynı zamanda Konstantinos Kristogramı olarak da anılmaktadır. Bk. Cecchelli 1954; Testini 1980, 354-356.
- ⁵⁹ Eskişehir Arkeoloji Müzesinden bir örnek için bk. Parman 2002, 166, foto.112. Bodrum Arkeoloji Müzesindeki bir levhada kristogramın iki yanına alfa ve omega harfleri eklenmiştir. Bk. Özcan 2011b, 397, res. 8. Kristogramın defne yapraklı bir çelenk içinde yer aldığı bir örnek için bk. Yalçın 2008, 299-301, res. 1.
- ⁶⁰ Asano 2010, PL. 59, 1-3. Knidos'daki bir levha parçasında monogramsız bir örneği bulunmaktadır. Bk. Yalçın 1996, fig. 12.
- ⁶¹ Hellenistik dönemden evrenin başlangıcına ve sonuna işaret eden bu harfler Yuhanna İncili'nde (Yuhanna Vahyi, Bap. 1, 8.7:2,8: 21.6: 22.13) Tanrı'nın ve İsa'nın sembolü olarak ifade edilmiş ve tasvirlerde de İsa'nın kristogramı ile birlikte kullanılmıştır. Bodrum Arkeoloji Müzesindeki bir levhada bkz., Özcan 2011b, 398, res. 11 ve Muğla'nın Kafaca köyünde bulunmuş bir taş bloğu üzerinde bk. Ruggieri 2005, 88, 11/49, benzer düzenlemede örneklerle karşılaşılmıştır.

3 ve 4 Nolu levhalarda görülen kalın silmeli iç içe dörtgenlerden oluşan geometrik motifler, 6. yüzyıldan itibaren levhalar üzerinde sıkça kullanılan bezeme formlarındandır⁶²

6 Nolu levhanın üst bölümünde, içinde haç tasvirinin yer aldığı arkad dizisinden oluşan bir süsleme görülmektedir. Geç Roma ve Erken Bizans'ta özellikle lahitleri⁶³ süsleyen bu bezeme 9. yüzyıldan itibaren arşitravlarda, levha ve başlıklarda yer almaya başlamıştır⁶⁴.

Bazilikal planlı birinci evreye ait kilisede kullanılan malzeme moloz taş, yer yer devşirme bloklar ve aralarda tuğladır. Bu malzeme, Kıyı Karia'nın Erken Hıristiyanlık dönemindeki en yaygın duvar dokusunu oluşturmaktadır. Antik yapılara ait şekillendirilmiş blok taşlar ve mimari plastik eserler, antik kentler içinde yer alan erken Hıristiyanlık dönemi yapılarının duvar dokularında ve taşıyıcı elemanları arasında devşirme olarak yoğun biçimde kullanılırken, İçmeler gibi antik yerleşimlerin uzağında ya da dışındaki yapılaşmalarda devşirme malzeme kullanımının büyük oranda azaldığı görülmektedir. İçmeler'deki erken evreye ait bazilikal planlı kilisenin değişik bölümlerinde kullanılan sınırlı sayıdaki devşirme taş bloklar ve mimari parçalar olasılıkla beldeyi iki yönden çevreleyen Physkos ve Amos antik kentlerinden taşınmış olmalıdır.

Güneydeki stylobat dizileri üzerinde yükselen yapının üçüncü evresine ait duvar parçasında ise, farklı boyutlardaki taşların arasında yatay ve dikey yerleştirilmiş tuğlalar cephede düzensiz bir 'çerçeveleme tekniğinin'⁶⁵ kullanıldığını göstermektedir. Latmos bölgesindeki Laskarisler dönemine ait yapıların⁶⁶ duvar dokularını oluşturan yoğun tuğla kullanımı ve çerçeveleme tekniğinin, Karia'nın güneybatısındaki Bizans yerleşimlerinin sınırlı sayıdaki geç dönem yapılarında aynı kalite ve işçilikte uygulanmadığını İçmeler ile birlikte Bodrum Strobilos (Aspat) kentinin iç kalesindeki

⁶² Parman 2002, 165. Bodrum Arkeoloji Müzesinde bk. Özcan 2011b, res. 5-6, Gemiler Adasındaki III Nolu Bazilika'da bk. Asano 2010, fig. 38.11, Pl. 58, da bu tipte yapılmış levhalar bulunmaktadır. Diğer bölgelerdeki örnekler için bk. Ötügen 1996, 105, Taf. 15.2.3, Taf. 14.1-4; Niewöhner 2008, Abb. 21/kat. 17, Abb. 62/kat. 58; Büyükkolancı 2008, 75, Pl. 5; Degasperri 2013, Taf. 10-14.

⁶³ ΠαζαπαΣ 1988, 6, 13, 15-16, 22.

⁶⁴ Özcan 2010, res. 13; Özcan 2012a, 451-452, fig. 7, 10. Parman 2002, 168, foto. 114a, 116.

⁶⁵ Küçük boyutlu taşların etrafının tuğlalarla sarılması ile oluşan 'çerçeveleme tekniği' 10. yüzyıldan itibaren Yunanistan'da ortaya çıkmış Balkanlar, İstanbul ve Anadolu'da 15. yüzyılın sonuna kadar yaygın olarak kullanılmıştır. Bkz., Krautheimer 1975, 376; Tunay 1984, 45-59.

⁶⁶ Buchwald 1979, 267, fig. 23; Mercangöz 1990, 135; Mercangöz 1992, 79.

sur duvarları, Iasos'ta doğu kapısı dışındaki kilise ve Beçin kalesindeki tek nefli şapeline ait bu tekniğin yer aldığı duvar kalıntıları da göstermektedir⁶⁷.

Kilise, vaftizhane ve mekan içine alınmış bir mezardan oluşan İçmeler'deki bu kompleksin ana yapısını oluşturan Bazilikal planlı kilise, bölgedeki benzer örnekler ve yapıya ait mimari plastik eserler yardımıyla 5. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir. Kalıntıların batısında yer alan vaftizhanenin, yapıyla olan organik bağının zayıflığı, narteksi bozan konumu ve malzeme farkı kiliseden sonraki bir dönemde, 6. yüzyılın ortalarından itibaren vaftizhanelerin küçülerek bazilikal kiliselerin yan nefleri içine yerleştirildikleri dikkate alındığında⁶⁸, en geç 6. yüzyılın ilk yarısında yapıya eklendiğini göstermektedir.

Orta nefin güney stylobatı üzerinde ve batısında yer alan bir kısmı korunmuş duvar parçaları ile kuzey nef içindeki mezar, vaftizhaneden sonraki yapılaşmayı oluşturmaktadır. Söz konusu duvarlar üzerindeki yoğun tuğla kullanımı ve Orta Bizans'ın belirgin özelliklerinden biri olan çerçeveleme tekniği, bu kalıntıları başka veriler olmaksızın 12. yüzyılın ilk yarısından Türkler'in Marmaris'i fethettikleri 13. yüzyılın ilk yarısına kadarki geniş bir yüzyıl içinde tarihlendirilmesine imkan vermektedir. Türklerin fethinden sonrada Hıristiyan nüfusun bölgedeki varlığını sürdürdüğü de dikkate alındığında daha uzun soluklu bir kullanımdan da söz edilebilir.

Kıyı Karia'da Hıristiyanlık dönemi içinde yerleşim alanı olarak çoğunlukla, birçok kaynağı hazır sunan antik kentler tercih edilmiştir⁶⁹. Ancak bölgede Hıristiyan nüfusun, antik kalıntıların bağlayıcılığında olmadan kendi yaşam tarzları, mimari teknikleri ve inanç ritüelleri doğrultusunda oluşturdukları yeni yaşam alanları da bulunmaktadır. Karia'da bu yeni yerleşim alanlarının genellikle sahile yakın yerlerde kurulduğu görülmektedir. Bodrum yarımadasında Torba, Kissebükü, Küçük Tavşan Adası, Lykia sınırlarında kalan Fethiye'deki Gemiler ve Karacaören Adaları bunlardan bazılarıdır.

⁶⁷ Zäh 2003, Abb. 201; Serin 2005a, 66; Serin 2005b, 159.

⁶⁸ Koch 2007, 59. Bu düzenlemeye yapılmış örneklerden Hacı Ömerli Kilisesi için bk. Hellenkemper – Hild 1986, 78, Abb. 96; Diokaisareia'daki Zeusios – Olbios Tapınak Bazilikası'nın yan nefinde bulunan vaftiz havuzu için bk. Elton – Schneider – Wannagat 2007, 23, fig. 14.

⁶⁹ Iasos, Knidos, Kaunos, Kedreia, Antik dönemle birlikte önemli Bizans yerleşimlerine sahip Karia kentlerinden bazılarıdır. Bu uygulama Anadolu'daki diğer antik kentler içinde geçerlidir.

İncelediğimiz bu yapı kalıntıları ve kalıntıların biraz uzağındaki Bizans kalesi, İçmeler koyunun da antik kentlerin dışında kurulmuş, erken Hıristiyanlık döneminden Orta Bizans'ın sonuna kadar varlığını kesintilerle de olsa⁷⁰ devam ettirmiş, Loryma piskoposluğuna⁷¹ bağlı, bir Hıristiyan yerleşimi olduğuna işaret etmektedir.

⁷⁰ Arap istilaları ile kesintiye uğrayan Bizans yerleşimlerinin sonrasında kullanılmaya devam ettiğini gösteren birçok kalıntıya bölgede rastlamak mümkündür. Mandalya Körfezi arkeolojik araştırma sonuçları için bk. Serin 2013, 200. 2013 yılı itibari ile başladığımız 'Karia Bölgesi Bizans dönemi duvar resimleri' yüzey araştırması sırasında özellikle Marmaris ve Bodrum kıyılarında tespit edilen Orta Bizans ve sonrasına tarihlenen resim kalıntıları kıyı kesimlerdeki yaşamın Arap istilalarından sonraki devamlılığına işaret etmektedir.

⁷¹ Kaynaklarda Marmaris yarımadasında iki piskoposluktan bahsedilmektedir. Bunlardan piskoposlarının isimleri konsül listelerinde ve Notitiae'lerde geçen Knidos, Aphrodisias metropolitliğine bağlı bir piskoposluk merkezidir. Bk. Schultze 1926, 187; Darrouzes 1981, 210, 239, 300; La Quien 1958, 917-918. Bölgenin küçük piskoposluklarının buraya bağlı olduğu kaynaklarda belirtilmekte ve bunlardan biri olarak da Loryma'nın adı geçmektedir. Bk. Ramsay 1961, 474.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

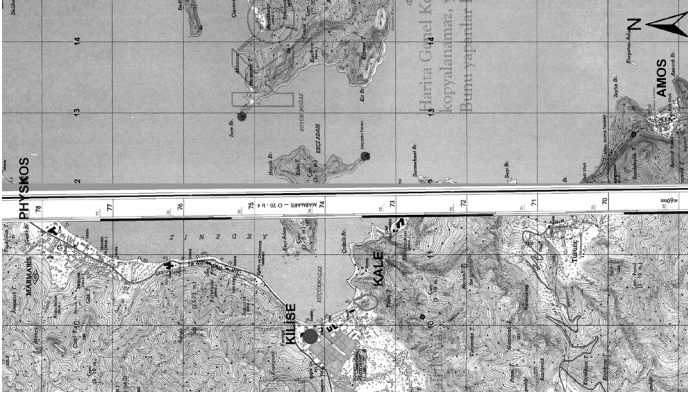
- Anabolu 1965 Anabolu, M., "İssız Bir Adacığın Koynunda Uyuyan Antik Şehir Kedreia", *Belleten* XXIX, 245-255.
- Δεμερτζη 2008 Παληωρα Μαρωνειας Η Ηνασκαφη της παλαιοχριστιανικής ρασιλικης και του μεσβυζαντινου οικισμού, Καβαλα.
- Asano 2010 Asano, K., *The Island of St. Nicholas Excavation and Survey of The Gemiler Island on Mediterranean Coast of Turkey*, Osaka.
- Barsanti – Alessandra 2010 Barsanti, C. – G. Alessandra, *The Sculptures of the Ayasofya Müzesi in İstanbul*, İstanbul.
- Bayburtluoğlu 1983 Bayburtluoğlu, C., "Arykanda Kazıları", *KST* 5, 175-181.
- Bean 2000 Bean, G.E., *Eskiçağ'da Menderes'in Ötesi* (çev. P. Kurtođlu), İstanbul.
- Beckwith 1979 Beckwith, J., *Early Christian and Byzantine Art*, London.
- Buchwald 1979 Buchwald, H., "Lascarid Architecture", *JÖB* 28, 263-296.
- Butler 1913 Butler, H.C., "Fourth Preliminary Report On The American Excavations at Sardes in Asia Minor", *AJA* 17/ 4 , 471-478.
- Büyükkolancı 2008 Büyükkolancı, M., "Quelques exemples de plaques de parapet des VII- XII siècles provenant de Saint Jean a Ephese", *Journal of the British Archeological Association, La Sculpture byzantine VII- XII siecles 2000 Athens*, 71-80.
- Cecchelli 1954 Cecchelli, C., *Il Trionfo della Croce. La Croce e i Santi Segni Prima e Dopo Constantino*, Roma.
- Ceylan 2005 Ceylan, B., "Spolia: Geç Antik Dönemde Yapılar ve Yapı Elemanlarının İkinci Kullanımları", *Eskiçağ'ın Mekanları Zamanları İnsanları* (ed. L. Özgenel), İstanbul, 74-84.
- Darrouzes 1981 Darrouzes, J., *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Institut Français D'Etudes Byzantines, Paris.
- Degasperi 2013 Degasperi, A., *Die Marienkirche in Ephesos. Die Bauskulpture aus frühchristlicher und byzantinischer Zeit*, OAI, Heft 14, Wien.
- Deichmann 1954 Deichmann, F.W., "Cella trichora", *RAC* II, 944-954.
- Deichmann 1975 Deichmann, F.W., *Die Spolien in der Spätantiken Architektur*, Munich.
- Delvoye 1966 Delvoye, C., "Baptisterium", *RBK* I, 460-496.
- Diehl – Cousin 1886 Diehl, C.H. – G. Cousin, "Villes Inconnues du Golfe Ceramique: Kedreai et Idyma", *BCH* X, 423-428.
- Diler – Özcan 2012 Diler, A. – H.Ö. Özcan, "Byzantine Period in Kedreai (Sedir Island): Churches", *OLBA* 20, 454-492.
- Doğan 2004 Doğan, S., "Alanya Müzesi'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserleri", *AST* 22/2, 71-77.

- Elton – Schneider – Wannagat 2007
Elton, E. – E. Schneider – D. Wannagat, Temple to Church, the transformation of religious sites from Paganism to Christianity in Cilicia, İstanbul.
- Eroğlu 1939
Eroğlu, Z., Muğla Tarihi, İzmir.
- Eyice 1980
Eyice, S., Son Devir Bizans Mimarisi, İstanbul.
- Fraser – Bean 1954
Fraser, P.M. – G.E. Bean, The Rhodian Peraea and Islands, London.
- Grabar 1979
Grabar, A., Sculptures Byzantines Du Moyen Age II, Paris.
- Harrison 1963
Harrison, A., “Churches and Chapels of Central Lycia”, AnatStud 13, 47-151.
- Hellenkemper – Hild 1986
Hellenkemper, H. – F. Hild, Neue Forschungen in Kilikien, Wien.
- Hill 1996
Hill, S., The Early Byzantine Churches of Cilicia and Isauria.
- Iverson 2008
Iverson, E.A., “Middle Byzantine Sculptors at Work: Evidence from the Lower City Church at Amorium”, Journal of the British Archeological Association, La Sculpture byzantine VII- XII siecles 2000 Athens, 487-514.
- Kautzsch 1936
Kautzsch, R., Kapitellstudien Beiträge zu e. Geschichte d. spätantiken Kapitells im Osten vom 4. bis ins 7. Jahrhundert, Berlin-Leipzig.
- Khatchatrian 1962
Khatchatrian, A., Les baptiseres paleochretiens, Paris.
- Koch 2007
Koch, G., Erken Hristiyan Sanatı (çev. A. Aydın), İstanbul.
- Krautheimer 1975
Krautheimer, R., Early Christian and Byzantine Architecture, London.
- Le Quien 1958
Le Quien, M.R.P.G., Oirens Christianus in Quatuor Patriarchatus Digestus, I, Graz.
- Lurker 1985
Lurker M., Wörterbuch der Symbolik, Stuttgart.
- Masuda 1995
Masuda, T., “Church I on Gemiler Ada”, The Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area Lycia (ed. S. Tsuji), Osaka, 56-61.
- Mango 1963
Mango, C., “Antique Statuary and Cristian Beholder”, DOP 17, 55-75.
- Mango 2006
Mango, C., Bizans Mimarisi (çev. M. Kadıroğlu), İstanbul.
- Mansel 1978
Mansel, A.M., Side, Ankara.
- Mansi 1901-1927
Mansi, G.D., Sacrum conciliorum nova et amplissima collectio, Paris.
- Mercangöz 1990
Mercangöz, Z., “Bafa Gölü Kirsellikteki Manastır Kilisesi”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi 5, 117-138.
- Mercangöz 1992
Mercangöz, Z., “Kapıkırı Adasındaki Manastır Kilisesi Üzerine Düşünceler”, Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Dergisi 5, 73-90.

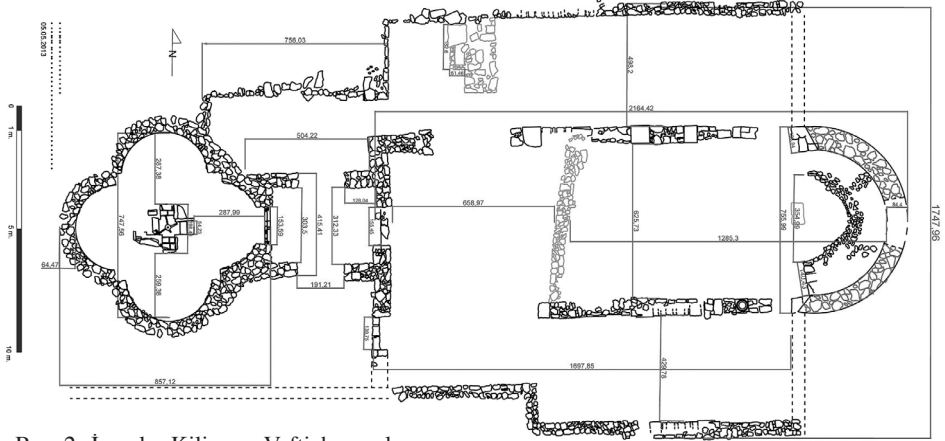
- Milanova 2008 Milanova, A., "La production d'un atelier de sculpture en Bulgarie byzantine lá fin du X ou au début du XI siècle", *Journal of the British Archeological Association, La Sculpture byzantine VII-XII siecles* 2000 Athens, 163-182.
- Müller-Wiener 2001 Müller-Wiener, W., *İstanbul'un Tarihsel Topografyası*, İstanbul.
- Nakajima 1995 Nakajima, M., "The Baptistery and Chronology of Construction of the Karacaören Ada Basilica Complex", *The Survey of Early Byzantine Sites in Ölüdeniz Area Lycia* (ed. S. Tsuji), Osaka, 93-103.
- Nakatani 2010 Nakatani, K., 'Graveyard', *The Island of St. Nicholas Excavation and Survey of the Gemiler Island on Mediterranean Coast of Turkey* (ed. K. Asano), Osaka, 141-147.
- Niewöhner 2005/6 Niewöhner, P., "Spaetantike Reliquienkapellen in Lykien", *Jahrbuch für Antike und Christentum* 48-49, 77-113.
- Niewöhner 2007 Niewöhner, P., *Aizanoi, Dokimion und Anatolien*, Wiesbaden.
- Niewöhner 2008 Niewöhner, P., "Mittelbyzantinischen Templenanlagen aus Anolien die Sammlung des Archäologischen Museums Kütahya und ihr Kontext", *IstMitt* 58, 285-345.
- Ostrogorsky 1981 Ostrogorsky, G., *Bizans Devleti Tarihi* (çev. F. Işıltan), Ankara.
- Özcan 2010 Özcan, Ö.H., "Muğla İli ve İlçelerindeki Arkeoloji Müzelerinde Bulunan Bizans Dönemine Ait Taş Eserler", *AST* 27/2, 337-354.
- Özcan 2011a Özcan, Ö.H., "Muğla, Milas ve Bodrum Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Erken Hıristiyanlık ve Bizans Dönemi'ne Ait Taş Eserler Üzerine İncelemeler", *AST* 28/1, 389-400.
- Özcan 2011b Özcan, Ö.H., "Examples of Architectural Sculpture with Figurative and Floral Decoration of the Byzantine Period at Muğla, Bodrum and Milas Archaeological Museums", *OLBA* XIX, 389-415.
- Özcan 2012a Özcan, Ö.H., "Muğla, Bodrum ve Milas Arkeoloji Müzeleri'ndeki Orta Bizans Dönemine Ait Bir Grup Litürjik İşlevli Taş Eser", *OLBA* XX, 427-452.
- Özcan 2012b Özcan, Ö.H., "Kıyı Karia'da Erken Hıristiyan Dönemine Genel Bir Bakış", *XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi Eskişehir, II*, 587-602.
- Özcan 2013 Özcan, Ö.H., "A New Basilical Church Uncovered at Akyaka in Caria", *Orientalia Christiana Periodica*, 113-137.
- Özet 2008 Özet, A., "Excavations in The Torba Monastery", *Halicarnassin Studies* (ed. P. Pedersen), Vol. V, 9-40.
- Özgümüş 1992 Özgümüş, F., "Knidos'daki Bizans Eserleri", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi* XI, 5-19.
- Ötüken 1996 Ötüken, Y., *Forschungen im Nordwestlichen Kleinasien*, *IstMitt Beiheft* 41, Tübingen.

- Parman 1993 Parman, E., “Bizans Sanatında Tavus Kuşu İkonografisi”, Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar. Günel İnal’a Armağan, 387-389.
- Parman 2002 Parman, E., Ortaçağ’da Bizans Döneminde Figya ve Bölge Müzelerindeki Bizans Dönemi Taş Eserleri, Eskişehir.
- ΠΑΖΑΡΑΣ 1988 ΠΑΖΑΡΑΣ, Θ., ΑΝΑΓΛΦΕΣ ΣΑΚΟΦΑΓΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΤΑΦΙΕΣ ΠΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΕΡΦΟΔΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΑΘΗΝΑ.
- Pillinger – Kresten 1999 Pillinger, R. – O. Kresten, Efeso Paleocristiana e Bizantina, Wien.
- Ramsay 1961 Ramsay, W.M., Küçük Asya’nın Tarihi Coğrafyası (çev. M. Pektaş), İstanbul.
- Raynaud 2008 Raynaud, M.P., Corpus of The Mosaics of Turkey, Xanthos, Part 1, The East Basilica, I, Istanbul.
- Ristow 1998 Ristow, S., Frühchristliche Baptisterien, JbAC erg.Bd. 22.
- Robert 1937 Robert, L., Études Anatoliennes, Paris.
- Ruggieri 2003 Ruggieri, V., Il golfo di Keramos: dal terdo- antico al medioevo bizantino, Rubbettino.
- Ruggieri 2005 Ruggieri, V., La Caria Bizantina: topografia, archeologia ed arte, Rubbettino.
- Schultze 1926 Schultze, V., Altchristliche Städte und Landschaften II. Kleinasien, Gütersloh.
- Schwartz 1927 Schwartz, E., Acta Conciliorum oecumenicorum (ed. E. Schwartz), Berlin.
- Serin 2005a Serin, U., “İasos’daki Erken Hıristiyan ve Bizans Kiliseleri”, Eskiçağ’ın Mekanları Zamanları İnsanları (ed. L. Özgenel), İstanbul, 56-73.
- Serin 2005b Serin, U., “Some Observations On The Middle Byzantine Church Outside The East Gate At Iasos”, Iasos e la Caria (ed. Macchiaroli), La Parola del Passato-Rivista di Studi Antich XL, 156-178.
- Serin 2004 Serin, U., Early Christian and Byzantine Churches at Iasos in Caria: An Architectural Survey, Monumenti di Antichita Cristiana, seri II. XVII. Citta del Vaticano: Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana.
- Serin 2013 Serin, U., “Karya’daki Geç Antik ve Bizans Dönemi Yapı ve Yerleşimleri Üzerine Bazı Gözlemler”, METU JFA 1, 191-211.
- Severin – Grossmann 2003 Severin, H.G. – P. Grossmann, Frühchristliche und Byzantinische Bauten im Südöstlichen Lykien, IstForsch Band 46, Tübingen.
- Stanzl 1979 Stanzl, G., Längsbau und Zentralbau als Grundthemen der frühchristlichen Architektur, Wien.

- Steppan 1995 Steppan, T., Die-Athos Lavra und der Trikonchale Kuppelnaos in der Byzantinischen Architektur, München.
- Stollmayer 1999 Stollmayer, J., 'Spatantake Trikonchoskirchen Ein. Baukonzept', Jahrbuch für Antike und Christentum Jahrgang 42, 116-157.
- Tezcan 1989 Tezcan, H., Topkapı ve Çevresinde Bizans Devri Arkeolojisi, İstanbul.
- Testini 1980 Testini, P., Archeologia Cristiana, Bari.
- Thierry – Donabedian 1988 Thierry, J.B. – P. Donabedian, Armenian Art, New York.
- Tunay 1984 Tunay, İ., Bizans Mimarisinde Taş ve Tuğla Tekniğine Göre Tarihleme (İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul.
- Ulbert 1969/70 Ulbert, T., "Untersuchungen zu den byzantinischen Reliefplatten des 6. bis 8. Jahrhunderts", IstMitt 19/20, 339-449.
- Umar 1999 Umar, B., Karia, Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi, İstanbul.
- Vemi 1989 Vemi, V., Les chapiteaux ioniques á imposte de Grèce á l'époque paléochrétienne, Paris.
- Vryonis 1971 Vryonis, S., The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh though the Fifteenth Century, University of California Press, Berkeley, Lon Angeles, London.
- Westphalen 2000 Westphalen, S., "The Byzantine Basilica at Priene", DOP 54, 275-280.
- Yalçın 1996 Yalçın, A.B., "Alcune osservazioni sul decoro scultoreo e musivo delle chiese protobizantine de Cnido in Caria", Bisanzio e l'Occidente: arte, archeologia, storia Studi in onore di Fernanda de' Maffei, 106-123, Roma.
- Yalçın 2008 Yalçın, A.B., "İstanbul ve Boğaziçi Üniversitelerinde Bulunan Bazı Bizans Mimari Plastik Eserleri", Işın Demirkent Anısına, 299-312.
- Zäh 2003 Zäh, A., Zur Typologie kirchlicher Architektur im südwestlichen Kleinasien, Maintal.
- Zimmermann 2011 Zimmermann, N., "Ephesos Geç Antik ve Bizans Dönemleri Resim Sanatı", Bizans Döneminde Ephesos (ed. F. Daim – S. Ladstätter), İstanbul, 115-162.
- Zollt 1994 Zollt, Th., Kapitellplastik Konstantinopels von 4. bis 6. Jahrhundert n. Chr., Asia Minor Studien 14, Bonn.

Res. 1
İçmeler mevkiini
ve Kilisenin yerini
gösteren harita

Res. 2 İçmeler Kilise ve Vaftizhane planı

Res. 3
Vaftizhaneden
apsise bakış

Res. 4
Ana apsis

Res. 5
Güney nef

Res. 6
Güney nef üzerindeki
cephe duvarı

Res. 7
Vaftizhane yapısı

Res. 8
Ana apsis dıştan

Res. 9
Vaftiz havuzu

Res. 10 Mezar yapısı

Res. 11 1 Nolu sütun başlığı

Res. 12 2 Nolu sütun başlığı

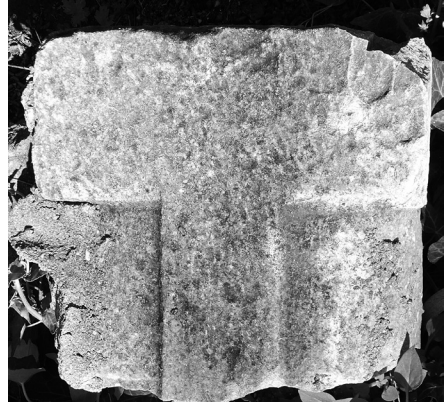
Res. 13 3 Nolu sütun başlığı

Res. 14 4 Nolu çiftte sütun başlığı

Res. 15 Sütun kaidesi

Res. 16 Çiftte sütun parçası

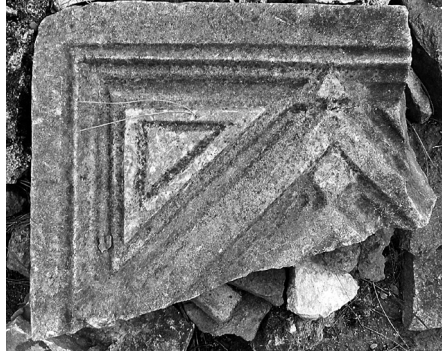

Res. 17 Sütünce parçası

Res. 18
Templon payesiRes. 19
1 Nolu levha

Res. 20 2 Nolu levha parçası

Res. 21 3 Nolu levha parçası

Res. 22
4 Nolu
levha
parçası

Res. 23
5 Nolu levha parçası

Res. 24
6 Nolu levha
parçası

